

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**

Avdelning 31

DOM

2018-09-28

Meddelad i Stockholm

Mål nr

4207-17

KLAGANDE

Telia Company AB, 556103-4249

Ombud: Advokaterna Niclas Widjeskog och Elisabet Lundgren

Linklaters Advokatbyrå AB

Box 7833

103 98 Stockholm

MOTPART

Post- och telestyrelsen, 202100-4359

Box 5398

102 49 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Post- och telestyrelsens beslut den 24 januari 2017, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande enligt 7 kap. 3 a § lagen om elektronisk kommunikation

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 983610

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00 E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se www.domstol.se/forvaltningsratt	08-561 680 01	måndag–fredag 08:00–16:30

BAKGRUND

Under våren 2016 lanserar Telia Company AB (Telia) två erbjudanden för mobiltelefoni och mobilt internet. Det ena erbjudandet innebär att slutanvändare som har eller köper Telias privatabonnemang Mobil Dela eller Mobil Komplettn får ”fri surf” på ett antal sociala medier (Facebook, Instagram, Messenger, WhatsApp, Twitter och Kik) utan att avtalad datavolym minskar (erbjudandet benämns fortsättningsvis ”Sociala”). De tjänster som ingår i Sociala är alltid tillgängliga, även om slutanvändaren förbrukat den datavolym som ingår i abonnemanget.

Det andra erbjudandet är ”fri surf lyssna” (erbjudandet benämns fortsättningsvis ”Lyssna”) och innebär att slutanvändaren fritt kan ”strömma” vissa tjänster och applikationer för musik, radio och ljudböcker (bl.a. Spotify, Sveriges Radio, Radio Play och Storytel). Lyssna är en tilläggstjänst till privatabonnemangen Telia Mobil Dela och Telia Mobil Komplettn. För 59 kronor per månad kan abonnenten strömma upp till 100 GB musik, radio eller ljudböcker som ingår i Lyssna, utan att det påverkar datavolymen i abonnemanget. De tjänster som ingår i Lyssna är alltid tillgängliga, även om slutanvändaren förbrukat den datavolym som ingår i abonnemanget.

Post- och telestyrelsen (PTS) har genom beslut den 24 januari 2017 förelagt Telia, med stöd av 7 kap. 3 a § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, LEK, att upphöra med den trafikstyrning som sker när en slutanvändare, med privatabonnemangen Telia Mobil Komplettn eller Telia Mobil Dela, har förbrukat sin avtalade datavolym och ges fortsatt tillgång till Facebook, Instagram, Messenger, WhatsApp, Twitter och Kik men är blockerad från övrig dataanvändning.

Genom beslutet förelades Telia även att upphöra med den trafikstyrning som sker när en slutanvändare, med privatabonnemangen Telia Mobil

Komplett eller Telia Mobil Dela samt tilläggstjänsten Fri Surf Lyssna, som har förbrukat den avtalade datavolymen tillåts att strömma musik och ljud från bl.a. Spotify, Sveriges Radio, Radio Play och Storytel, men är blockerad från övrig dataanvändning. Enligt beslutet ska Telia rätta sig efter föreläggandet senast inom 30 dagar från delgivning av beslutet. PTS har som grund för sitt beslut sammanfattningsvis angett att Telia vidtar trafikstyrningsåtgärder som inte är förenliga med artikel 3.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/2120 av den 25 november 2015 om åtgärder rörande en öppen internetanslutning och om ändring av direktiv 2002/22/EG om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster och förordning (EU) nr 531/2012 om roaming i allmänna mobilnät i unionen (TSM-förordningen). Skälen i övrigt framgår av bilaga 1.

Efter att Telia överklagat PTS beslut till förvaltningsrätten, och yrkat inhibition, har Kammarrätten i Stockholm den 8 mars 2017 förordnat att PTS beslut tills vidare inte ska gälla (mål nr 1178-17).

YRKANDEN

Telia yrkar i första hand att förvaltningsrätten ska upphäva beslutet i sin helhet. I andra hand yrkar Telia att förvaltningsrätten ska upphäva beslutet såvitt avser tilläggstjänsten Fri Surf Lyssna.

PTS bestrider bifall till överklagandet.

VAD PARTERNA ANFÖR

Till stöd för sin talan anför **Telia** bl.a. följande.

Avsaknaden av en individuell prövning av de aktuella erbjudandena innebär att beslutet ska upphävas

PTS har inte beaktat skillnaderna mellan erbjudandena Sociala och Lyssna. De skillnader som föreligger mellan de båda erbjudandena måste beaktas och erbjudandena måste prövas separat. Det faktum att det inom ramen för PTS prövning inte skett en individuell prövning av de två erbjudandena innebär en mycket allvarlig brist i beredningen av ärendet och beslutsmotiveringen, som i sig utgör grund att upphäva beslutet.

Erbjudandena Sociala och Lyssna innebär att Telias slutanvändare av mobilabonnemangen Mobil Dela och Mobil Komplet har möjlighet att använda anslutna applikationer och tjänster utan att den datavolym som ingår i slutanvändarens abonnemang minskar. Den tillgängliga datavolymen kan därigenom i stället användas till andra applikationer och tjänster alternativt sparas till nästkommande månad. Eftersom den avtalade datavolymen inte minskar vid användande av de anslutna applikationerna och tjänsterna inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna, innebär detta följaktligen att slutanvändaren kan fortsätta att använda de anslutna applikationerna och tjänsterna även efter det att den avtalade datavolymen för en viss månad har förbrukats.

Samtidigt föreligger skillnader mellan de aktuella erbjudandena. Sociala är en kostnadsfri tjänst och aktiveras automatiskt inom slutanvändarens abonnemang. Slut användaren behöver således inte göra något aktivt val eller vidta någon särskild åtgärd för att kunna använda de anslutna applikationerna och tjänsterna. Det är även möjligt för tjänsteleverantörer inom kategorin sociala medier att ansluta till Sociala och det utgår inte någon ersättning till Telia från de leverantörer som ansluter sig och det utgår inte heller någon ersättning från Telia till dessa leverantörer. Från den 22 mars 2017 har ytterligare applikationer och tjänster tillkomit inom ramen för Sociala. Dessa nya applikationer och tjänster är Pinterest, Welcome app, Line och Viber.

Sociala riktar sig till en stor målgrupp och omfattar alla abonnemang med datavolymer (dock inte abonnemang för företag, pre-paid, mobilt bredband och Halebop). Sociala möter härvidlag ett behov hos slutanvändarna av att alltid kunna nås i en miljö där människor i allt större utsträckning kommunicerar via sociala medier vid sidan av att ringa och skicka SMS. Den förstärkta kommunikationsmöjligheten som Sociala innebär kan därutöver också fylla en viktig funktion för att möjliggöra effektiv kommunikation bl.a. i krissituationer.

Lyssna har, å sin sida, ett annat upplägg och fyller en annan funktion än Sociala. Lyssna utgör en separat tilläggstjänst som inte per automatik ingår i slutanvändarens mobilabonnemang utan kräver en särskild beställning av slutanvändaren. Utöver det förhållandet att tillgång till Lyssna kräver en aktiv åtgärd från slutanvändaren, erbjuds tilläggstjänsten till en kostnad om 59 kr per månad utöver mobilabonnemangets månadskostnad. Till skillnad från Sociala utgör Lyssna således en separat tilläggstjänst med särskilda villkor för datavolyms hanteringen för anslutna ljudströmningstjänster. I likhet med vad som gäller för Sociala utgår inte någon ersättning till Telia från de leverantörer som ansluter sig till Lyssna, och det utgår inte heller någon ersättning från Telia till dessa leverantörer.

Det har inom ramen för PTS utredning och beslut krävts att de beskrivna olikheterna mellan de båda tjänsterna Sociala och Lyssna beaktats vid bedömningen av huruvida tjänsterna är förenliga med de krav som följer av TSM-förordningen. Det förhållandet att PTS inom ramen för sin prövning inte beaktat de förhållanden som kännetecknar respektive erbjudande innebär en mycket allvarlig brist som i sig föranleder att det överklagade beslutet ska upphävas.

Beslutet ska upphävas eftersom vare sig Sociala eller Lyssna innefattar några sådana trafikstyrningsåtgärder som regleras i artikel 3.3 i TSM-förordningen

PTS tolkning av TSM-förordningen saknar stöd i ordalydelsen. Det förhållandet att slutanvändaren kan använda Sociala och Lyssna när datavolymen i övrigt är förbrukad innefattar ingen sådan trafikstyrningsåtgärd som regleras i artikel 3.3 i TSM-förordningen. Exempel på åtgärder som utgör sådana trafikstyrningsåtgärder som avses i artikel 3.3 i TSM-förordningen är nedprioritering av näthastighet för vissa applikationer eller i övrigt prioritering mellan olika kategorier av trafik. Varken Sociala eller Lyssna innebär att andra kategorier av applikationer/tjänster på något sätt påverkas, exempelvis genom nedprioritering av näthastighet. Telia utför överhuvudtaget ingen prioritering för eller inom dessa kategorier. De aktuella tjänsterna kan därmed inte anses stå i strid med kraven gällande trafikstyrning som följer av artikel 3.3 i TSM-förordningen. Det finns ingenting i de avtalade uppläggen med slutanvändarna som på något sätt begränsar slutanvändarens rättigheter eller som kan anses utgöra en diskriminering eller agerande i strid med krav på likabehandling eller de skyldigheter som i övrigt föreskrivs i TSM-förordningen.

Därtill gäller att tillgängligheten och kvaliteten hos den öppna internetanslutningstjänsten på intet sätt försämras till följd av erbjudandena. Sociala och Lyssna innebär tvärtom att slutanvändarna får mer datavolym att använda för andra tjänster/applikationer, vilket gynnar slutanvändarna liksom andra innehållsleverantörer. Erbjudandena innebär därför heller ingen diskriminering av trafik enligt artikel 3.3 i TSM-förordningen. I tillägg härtill gäller att PTS inte heller har behandlat Sociala och Lyssna separat och därmed inte beaktat de förhållanden som utmärker de olika erbjudandena. Det saknas därmed rättslig grund för PTS beslut.

Det ska särskilt noteras att det ostridigt inte finns något förbud mot avtalsmodellen zero-rating i sig i TSM-förordningen. Härav följer således att slutanvändarna äger nyttja de aktuella tjänsterna inom ramen för Sociala och Lyssna utan att datavolymer minskar. Den logiska konsekvensen härav är att det inte heller föreligger någon grund att anse att erbjudandena skulle vara otillåtna såvitt avser möjligheten att på motsvarande sätt fortsätta att använda de aktuella tjänsterna under en begränsad period under slutet av månaden då den avtalade datavolymer i övrigt är förbrukad.

Det ska i det här sammanhanget vidare beaktas att det inte föreligger något hinder för slutanvändaren att utöka sin avtalade datavolymer när den avtalade månatliga datavolymer har förbrukats. Det faktum att det efter det att datavolymer för den aktuella månaden har förbrukats går att fortsätta använda de applikationer och tjänster som är anslutna till Sociala och Lyssna står tvärtom fullt ut i överensstämmelse med att zero-rating som huvudregel är tillåtet enligt TSM-förordningen. PTS har mot bakgrund av det anförda gjort en egen tolkning av artikel 3.3 i TSM-förordningen som helt saknar stöd i bestämmelsens ordalydelse.

Beslutet ska upphävas till följd av de brister som förevarit såvitt avser den prövning som PTS företagit

Även för det fall Sociala och Lyssna skulle anses innefatta trafikstyrningsåtgärder jämlikt artikel 3.3 i TSM-förordningen gäller att PTS under alla förhållanden inte vidtagit en erforderlig utredning och analys inför det ställningstagande som myndigheten gjort inom ramen för dess beslut. En sådan utredning skulle ha utvisat att de aktuella erbjudandena inte står i strid med några skyldigheter som anges i TSM-förordningen.

I TSM-förordningen anges i beaktandesats 7 att tillsynsmyndigheter ”bör ges befogenhet att ingripa mot överenskommelser eller affärsmetoder som

på grund av sin omfattning leder till situationer där slutanvändarens val i praktiken begränsas väsentligt. I samma beaktandesats anges att tillsynsmyndigheter bör åläggas att ingripa när överenskommelser eller affärsmetoder skulle leda till att ”slutanvändarens rättigheter i grunden undergrävs”.

Enligt 7 kap. 3 a § LEK har PTS i linje härmed givits befogenhet att meddela de förelägganden och förbud som behövs för fullgörande av de skyldigheter som anges i TSM-förordningen. PTS har emellertid inom ramen för sin prövning i det nu aktuella fallet, utan vidare analys eller utredning, utgått från att Sociala och Lyssna i deras nuvarande former innefattar trafikstyrningsåtgärder i strid med artikel 3.3 i TSM-förordningen. Genom att inte vidta en vederbörlig utredning av huruvida Sociala och/eller Lyssna i relevanta delar överhuvudtaget kan klassificeras som otillåtna trafikstyrningsåtgärder enligt TSM-förordningen, har PTS föregått sin egen prövning och med automatik landat i slutsatsen att både Sociala och Lyssna står i strid med artikel 3.3 i TSM-förordningen.

Det ska i sammanhanget beaktas att PTS i sitt beslut uttryckligen anger att dess prövning inte omfattar tillåtligheten i sig av avtalsmodeller med inslag av zero-rating. PTS prövning och dess slutsats haltar därmed i sin logik. PTS beslut innehåller ingen förklaring till hur denna hållning avseende tillåtligheten av zero-rating i sig förhåller sig till slutsatsen att det enligt PTS tolkning är oförenligt med TSM-förordningen att tillhandahålla Sociala och Lyssna efter det att den avtalade datavolymen i övrigt är förbrukat. När det gäller Lyssna bör det i den här delen också beaktas att det krävs en särskild beställning och att slutanvändaren betalar en separat avgift för Lyssna som en tilläggstjänst.

Det saknas möjlighet att meddela ett beslut avseende överträdelse av artikel 3 i TSM-förordningen utan att det företagits en utredning i ärendena som utvisar exempelvis huruvida erbjudandena (i) har skadliga effekter på kon-

kurrensen, (ii) påtagligt begränsar slutanvändarnas rättigheter, (iii) hindrar utveckling av ny teknik eller nya produkter och varor, och/eller (iv) negativt påverkar tillgängligheten och kvaliteten hos den öppna internetanslutningstjänsten.

PTS prövning saknar vidare en proportionalitetsbedömning och strider mot principen om god förvaltning. Av avgöranden från EU-domstolen framgår att en myndighets beslut måste bygga på en prövning av samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet och en avvägning mellan de olika intressen som aktualiseras i ärendet. PTS har underlåtit att utföra en proportionalitetsbedömning samt en helhetsbedömning av samtliga relevanta omständigheter i de aktuella ärendena. Av såväl unionsrätten som förvaltningslagen (2017:900) följer vidare att en myndighet ska motivera beslut inom ramen för sin myndighetsutövning. Detta innebär att det inte är tillräckligt att PTS har utrett och analyserat de aktuella ärendena på ett erforderligt sätt; myndigheten måste dessutom i beslutet redogöra för sin utredning på ett sätt som möjliggör för den beslutet angår att tillvarata sina rättigheter samt för domstolarna att, i händelse av en överklagan, kontrollera huruvida beslutet är rättsenligt. För det fall PTS skulle hävda att myndigheten företagit en prövning av samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet står det klart att den inte redogjort för denna prövning i sitt beslut, vilket innebär att PTS inte har uppfyllt sin motiveringsskyldighet. PTS beslut ska även mot bakgrund härav upphävas.

Beslutet ska under alla förhållanden upphävas eftersom erbjudandena Sociala och Lyssna inte står i strid med de skyldigheter som anges i TSM-förordningen

Även om såväl Sociala som Lyssna vid en individuell prövning skulle anses innefatta trafikstyrningsåtgärder jämlikt artikel 3.3 i TSM-förordningen, och PTS utredning i sig inte skulle anses vara behäftad med sådana allvarliga

brister att beslutet av den anledningen ska upphävas, står varken Sociala eller Lyssna vid en samlad bedömning i strid med de skyldigheter som anges i TSM-förordningen. Åtgärden att inte stänga av den fria trafiken innebär ingen skada eller annan konkret nackdel för något intresse som skyddas av TSM-förordningen. Eftersom det inte sker något missgynnande är det redan på denna grund uteslutet att åtgärden innebär en otillåten diskriminering enligt artikel 3 i TSM-förordningen. Det föreligger inte heller någon risk för att erbjudandena skulle resultera i skadliga effekter på konkurrensen, hindra teknik- och produktutveckling, försämra tillgängligheten eller kvaliteten hos den öppna internetanslutningstjänsten eller av någon annan anledning strida mot några skyldigheter som följer av TSM-förordningen.

PTS tolkning av TSM-förordningen, i kombination med avsaknaden av en proportionalitetsbedömning, innebär att det skulle saknas utrymme att tillåta ett användande efter det att den avtalade datavolymen är förbrukad även såvitt avser exempelvis applikationer avseende smarta hem, larmtjänster och personlig säkerhet. Det kan inte ha varit EU-lagstiftarens avsikt att TSM-förordningen skulle tolkas och tillämpas på det sätt som PTS gjort. Att kategoriskt förbjuda samtliga erbjudanden som möjliggör tillgång till tjänster via internet efter att en viss avtalad datavolym är förbrukad kan inte anses vara en proportionell och rimlig åtgärd med hänsyn till lagens syften och de övriga intressen som anges i 1 kap. 1 § LEK. I den här delen ska vidare särskilt beaktas att erbjudanden som Sociala och Lyssna kan fylla en viktig samhällsfunktion exempelvis i en krissituation. Det skulle utgöra en omotiverad, och oproportionerligt ingripande, åtgärd mot slutanvändarna om Telia i strid med avtalen med slutanvändarna i en situation som den nu aktuella tvingades stänga trafiken såvitt avser Sociala och Lyssna.

Av artikel 3.2 i TSM-förordningen framgår att EU-lagstiftaren genom TSM-förordningen uttryckligen valt att värna om slutanvändarens rätt att träffa överenskommelser med leverantörer av internetanslutningstjänster avseende

kommersiella och tekniska villkor, t.ex. vad avser tillgänglig datavolymer. PTS tolkning av artikel 3.3 i TSM-förordningen innebär, tvärtemot lagstiftarens avsikt, att slutanvändarnas val- och avtalsfrihet åsidosätts. Det är inte förenligt med EU-rätten att tolka och tillämpa artikel 3.3 i TSM-förordningen som ett absolut förbud mot avtal med slutanvändaren som undantar vissa tjänster från begränsningen av trafikvolymen, i en situation som den föreliggande där avtalens utformning och tillämpning uppenbarligen gynnar, och efterfrågas av, slutanvändarna.

PTS anför till stöd för sin inställning bl.a. följande.

Artikel 3.3 i TSM-förordningen utgör en reglering av de trafikstyrningsåtgärder som en leverantör av internetanslutningstjänster får vidta i sitt nät. Unionslagstiftaren har funnit att trafikstyrningsåtgärder kan begränsa det fria flödet av trafik på internet och därmed slutkundernas frihet att ta del av samt distribuera information och innehåll efter eget val. Därför har det i artikel 3.3 första stycket fastslagits en huvudregel, nämligen att operatörer inte får tillämpa trafikstyrningsåtgärder förutom i vissa särskilt angivna fall. I andra och tredje styckena anges uttömmande dessa fall. Det ska framhållas att bestämmelserna i artikel 3.3 är tillämplig oavsett vilka avtalsvillkor som kan gälla mellan operatören och slutkunden.

PTS har funnit att Telia, inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna, vidtar tekniska åtgärder när slutkunden har förbrukat sin avtalade datavolymer, på så vis att vissa internetbaserade tjänster släpps fram till slutkunden, medan andra blockeras. Dessa åtgärder innebär att all trafik inte längre behandlas lika. Åtgärderna är därmed att se som trafikstyrningsåtgärder, vilka omfattas av artikel 3.3. PTS har funnit att trafikstyrningsåtgärderna inte är tillåtna enligt något av de undantag som framgår av artikel 3.3 andra och tredje styckena.

Zero rating samt Telias erbjudanden Sociala och Lyssna

Mobilabonnemang på den svenska marknaden inkluderar i dag i allmänhet tillgång till internet (mobil datatrafik). Slutanvändarens användning av mobil datatrafik begränsas normalt till en viss volym (t.ex. ett antal GB) per månad. Om slutanvändaren förbrukar hela den avtalade datavolymen före månadens utgång kan kunden inte längre nå internet via sin mobila anslutning. Kunden kan då i allmänhet välja att köpa mer från sin operatör.

Med zero rating avses i allmänhet att datatrafik som härrör från vissa tjänster, eller kategorier av tjänster, inte räknas av mot slutanvändarens avtalade datavolym. Slutanvändaren kan alltså använda dessa tjänster obegränsat, utan att förbruka något av den avtalade datavolymen.

För det fall slutanvändaren har förbrukat hela sin avtalade datavolym en månad och inte köpt mer data kan slutanvändaren inte nå internet i dess helhet. Telia tillämpar emellertid Sociala på så sätt att slutanvändaren, i den situationen, ändå kan använda de sociala medier som omfattas av Sociala. På motsvarande sätt kan en användare som köpt Lyssna använda de ingående ljudströmningstjänsterna, fastän slutanvändaren har förbrukat hela sin månatliga datavolym. Om slutanvändaren samtidigt förbrukat sin avtalade datavolym, stängs all datatrafik av under kvarvarande del av månaden.

Omfattningen av PTS beslut om föreläggande samt processramen

PTS föreläggande ålägger Telia att, inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna, upphöra med de trafikstyrningsåtgärder som företaget vidtar när slutanvändaren har förbrukat sin avtalade datavolym. Trafikstyrningsåtgärderna innebär att Telia blockerar all annan internettrafik till slutanvändaren än sådan trafik som härrör från sådana tjänster som av Telia inkluderats i Sociala respektive Lyssna.

PTS har i ärendet dock inte ålagt Telia att upphöra med zero rating, i meningen att den datatrafik som härrör från slutanvändarens användning av vissa tjänster inte räknas av mot slutanvändarens avtalade datavolymer. Telia kan därmed även fortsättningsvis tillhandahålla erbjudanden väsentligen motsvarande Sociala och Lyssna, givet att företaget inte längre vidtar de trafikstyrningsåtgärder som föreläggandet avser.

Processramen i detta mål utgörs av det föreläggande rörande trafikstyrningsåtgärder som PTS har meddelat. Frågor om tillåtligheten av zero rating i allmänhet ligger däremot utanför processramen.

TSM-förordningens bestämmelser om öppet internet och nätneutralitet

Förslaget till TSM-förordning presenterades av EU-kommissionen i september 2013. I den konsekvensanalys som bifogades förslaget till rättsakt kan utläsas varför kommissionen såg det som angeläget att införa en gemensam EU-reglering i syfte att säkerställa nätneutralitet och unionsmedborgarnas tillgång till ett öppet internet. Kommissionen anförde bl.a. att begränsningarna i tillgången till ett öppet internet kan påverka slutanvändarnas yttrandefrihet samt sätten på vilka de kan ge uttryck för och ta del av information. Kommissionen åberopade studier som påvisar att trafikstyrning på internet i form av blockering eller nedprioritering av trafik är relativt vanligt förekommande i unionen. Avsiktlig blockering eller nedprioritering av trafik kan vara konkurrenshämmande. Risken för att vissa tjänster kan påverkas av sådana åtgärder skapar osäkerhet på marknaden, vilket inverkar negativt på utveckling och tillväxt. I synnerhet kan entreprenörer och nystartade företags vilja att investera på EU:s marknad påverkas.

Unionslagstiftaren har i ingressen till TSM-förordningen angett skälen till att förordningen innehåller bestämmelser om en öppen internetanslutning

och principen om nätneutralitet. Liksom kommissionen har unionslagstiftaren fäst vikt vid att internets ekosystem ska kunna fortsätta att fungera som en motor för innovation. Slut användare, liksom de aktörer vilka tillhandahåller olika slags tjänster över internet, påverkas av trafikstyrningsåtgärder som innebär att specifika applikationer eller tjänster blockeras eller saktas ner. Dessa tendenser kräver gemensamma regler på unionsnivå för att säkerställa ett öppet internet samt undvika en fragmentering av den inre marknaden till följd av åtgärder som antagits av enskilda medlemsstater.

Mot den angivna bakgrunden finns det i artikel 3 i TSM-förordningen bestämmelser om skydd för en öppen internetanslutning. Artikel 3 i TSM-förordningen har av unionslagstiftaren utformats med en tydlig systematik. I artikel 3.1 finns det grundläggande syftet med bestämmelsen, som ska präglade tillämpningen av artikelns alla delar. Det är emellertid viktigt att framhålla skillnaderna mellan artikel 3.2 och artikel 3.3.

Artikel 3.2 innehåller huvudregeln om att avtalsfrihet råder mellan operatören och slutanvändaren. Överenskommelser om t.ex. särskild prissättning på viss internettrafik behöver därför inte vara otillåtna enligt förordningen. Den nationella regleringsmyndigheten får ingripa mot avtalsvillkor och affärsmetoder som tillämpas av en operatör i sådana fall där myndigheten finner att villkoren eller affärsmetoderna begränsar de grundläggande rättigheter som slutkunder enligt artikel 3.1 ska garanteras (jfr ingresspunkt 7 till förordningen).

Artikel 3.3 utgör däremot en detaljerad teknisk reglering om hur en operatör ska behandla trafik i sitt nät och vilka trafikstyrningsåtgärder som får vidtas. Det följer av artikeltextens systematik att det är operatören som i varje fall ska kunna motivera de trafikstyrningsåtgärder som vidtas. Med andra ord är det, när den nationella regleringsmyndigheten ingriper mot en trafikstyr-

ningsåtgärd, operatören som har bevisbördan för att åtgärden är tillåten enligt någon av undantagsreglerna i artikel 3.3.

Det finns inte något i texten i artikel 3.3 eller i ingressen som antyder att en operatör, enbart genom att hänvisa till vad som avtalats med slutanvändaren, kan vidta trafikstyrningsåtgärder som annars skulle vara otillåtna enligt bestämmelsen. Unionslagstiftaren har gjort bedömningen att likabehandling av trafik ska vara huvudregeln. En operatör får avvika från denna princip och tillämpa trafikstyrningsåtgärder enbart när någon av de undantagsregler som finns i artikel 3.3 andra eller tredje stycket är tillämpliga. Ingen av dessa regler hänvisar till avtalet med slutanvändaren. Tvärtom anges i andra stycket att rimliga trafikstyrningsåtgärder inte ska grundas på kommersiella överväganden. Artikel 3.3 ska därför tillämpas oberoende av vilka avtalsvillkor som kan gälla mellan operatören och slutanvändaren.

Tillämpningen av artikel 3 i TSM-förordningen på Telias trafikstyrningsåtgärder inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna

PTS delar i och för sig Telias uppfattning att zero rating – i meningen att viss dataanvändning inte räknas av mot slutanvändarens avtalade datavolym – som huvudregel inte är förbjuden enligt artikel 3.2. PTS skulle kunna ingripa mot erbjudanden med zero rating, om dessa begränsar slutanvändarens utövande av grundläggande rättigheter i fråga om öppet internet. Detta slags bedömning har emellertid inte varit aktuell i PTS tillsynsärende.

I artikel 3.3 finns det en reglering av de tekniska åtgärder en operatör får vidta i fråga om styrning, prioritering och blockering av internettrafik i sitt nät. Blockering av trafik är en mer ingripande åtgärd än prioritering av trafik. Det är därmed svårt att förstå att unionslagstiftaren, vilket Telia tycks hävda, enbart skulle ha velat reglera prioritering av trafik, men däremot inte blockering av trafik. Enligt PTS mening står det helt klart att begreppet tra-

fikstyrningsåtgärder innefattar, såväl upp- respektive nedprioritering av trafik, som blockering av vissa kategorier.

Den omständigheten att zero rating- erbjudanden, enligt artikel 3.2 i TSM-förordningen, huvudsakligen inte är förbjudna kan inte leda till slutsatsen att en operatör får tillämpa trafikstyrningsåtgärder vilka inte är tillåtna enligt artikel 3.3, enbart för att dessa åtgärder kan ses som ett element i erbjudandena. Telia synes mena att den lagtillämpningen ”haltar i sin logik”. PTS kan emellertid konstatera att unionslagstiftaren i TSM-förordningen tydligt har angett under vilka förutsättningar en operatör får avvika från principen om likvärdig behandling av trafik på internet. Det framgår bl.a. att trafikstyrningsåtgärder inte får grundas på kommersiella överväganden. Den situation som är aktuell i detta fall kan enligt gällande regler inte motivera trafikstyrningsåtgärder i form av blockering av trafik.

Erbjudandena Sociala och Lyssna är i princip likadana när det gäller de trafikstyrningsåtgärder som Telia vidtar då slutkunden har förbrukat sin avtalade datavolym. PTS har därför bedömt dessa åtgärder på samma sätt.

Sammanfattningsvis tillämpar Telia, inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna, trafikstyrningsåtgärder på så sätt att, när slutanvändaren har förbrukat sin avtalade datavolym i abonnemanget, all datatrafik blockeras förutom den trafik som härrör från vissa tjänster. PTS har inte kunnat finna – och Telia har inte gjort gällande – att trafikstyrningsåtgärderna faller under något av de undantag som anges i artikel 3.3 andra och tredje styckena. Telia har därmed överträtt TSM-förordningen.

Proportionalitet m.m.

PTS har i ärendet bedrivit tillsyn mot Telia under en period överstigande sex månader. Myndigheten har fått in skriftligt material från Telia. Det har

också hållits möten mellan företrädare för PTS och Telia. PTS har tillställt Telia ett utkast till beslut om föreläggande och berett Telia tillfälle att yttra sig över handlingen. Av Telias yttrande framgår det att företaget inte avser att frivilligt vidta rättelse.

PTS har utfärdat ett föreläggande mot Telia. Åtgärden är lämplig på så sätt att den tillgodoser syftet att TSM-förordningen ska följas. Eftersom Telia inte frivilligt avser att vidta rättelse har det varit nödvändigt för myndigheten att meddela ett bindande beslut. PTS kan inte finna att beslutet medför så stora negativa verkningar för Telia att dessa skulle motivera att företaget fortsättningsvis skulle tillåtas överträda TSM-förordningens bestämmelser.

Unionslagstiftaren har funnit att trafikstyrningsåtgärder i sig kan medföra negativa effekter på slutanvändarnas val och för innovation, i synnerhet när blockering eller andra restriktiva åtgärder vidtas. Dessa överväganden har motiverat den nu gällande restriktiva regleringen av trafikstyrningsåtgärder. PTS beslut syftar därmed till att upprätthålla alla slutanvändares intresse av ett öppet internet där det fria flödet av information och tjänster inte påverkas av andra trafikstyrningsåtgärder än sådana som är rimliga och nödvändiga.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

PTS har i det överklagade beslutet i allt väsentligt redogjort för de i målet tillämpliga bestämmelserna (se bilaga 1). Därutöver kan även bestämmelsen i 1 kap. 2 § LEK nämnas som bl.a. innebär att åtgärder som vidtas med stöd av lagen inte får vara mer ingripande än vad som framstår som rimligt och åtgärder ska vidare vara proportionella med hänsyn till lagens syfte.

Som framgår av PTS beslut innehåller TSM-förordningen bl.a. bestämmelser för att säkerställa lika och icke-diskriminerande behandling av trafik vid

tillhandahållande av internetanslutningstjänster och därtill kopplade rättigheter för slutanvändare.

I TSM-förordningens ingress anges att förordningen syftar till att skydda slutanvändare och att samtidigt garantera att internets ekosystem fortsätter att fungera som en motor för innovation (beaktandesats 1 till TSM-förordningen). Vidare anges att internet under de senaste årtiondena utvecklats till en öppen plattform för innovation med få tillträdeshinder för slutanvändare men att ett betydande antal slutanvändare påverkas av trafikstyrningsmetoder som innebär att specifika applikationer eller tjänster blockeras eller saktas ner (beaktandesats 3 till TSM-förordningen). Det anges att leverantörer av internetanslutningstjänster inte bör begränsa anslutningen till några tillgängliga ändpunkter på internet (beaktandesats 4 till TSM-förordningen).

PTS har genom det överklagade beslutet förelagt Telia att upphöra med den trafikstyrning som myndigheten anser sker när en slutanvändare, med abonnemangen Sociala och Lyssna, har förbrukat sin avtalade datavolym och ges fortsatt tillgång till vissa tjänster/applikationer men blockeras från övrig dataanvändning. Enligt PTS vidtar Telia härigenom trafikstyrningsåtgärder som inte är förenliga med artikel 3.3 i TSM-förordningen. Telia har i målet gjort gällande att PTS beslut saknar rättslig grund och att det därför ska upphävas. Till stöd härför har bolaget anfört att de inte utför några sådana otillåtna trafikstyrningsåtgärder som omfattas av artikel 3.3 i TSM-förordningen, att de i målet aktuella erbjudandena under alla förhållanden inte står i strid med TSM-förordningen samt att PTS inte har vidtagit erforderlig utredning. Förvaltningsrätten gör i dessa frågor följande bedömningar.

Utför Telia sådana otillåtna trafikstyrningsåtgärder som omfattas av artikel 3.3 i TSM-förordningen?

Enligt vad som framkommit i målet ges de slutanvändare som använder Telias abonnemang Sociala och Lyssna fortsatt tillgång till vissa utvalda tjänster och applikationer på internet när den avtalade datavolymen har förbrukats, men utestängs från övriga tjänster och applikationer på internet. Förvaltningsrätten har inledningsvis att pröva om Telia härigenom utför trafikstyrningsåtgärder och, i så fall, om dessa är förenliga med artikel 3.3 i TSM-förordningen.

Regler om trafikstyrning finns i artikel 3 i TSM-förordningen. Artikel 3 är rubricerad ”Skydd för öppen internetanslutning” och innehåller tre punkter. Av artikelns första punkt framgår att huvudregeln är att en slutanvändare via sin internetanslutningstjänst ska ha tillgång till och kunna använda applikationer och tjänster efter eget val. Med internetanslutningstjänst avses enligt definitionen i artikel 2 en allmänt tillgänglig elektronisk kommunikationstjänst som erbjuder anslutning till internet, och därigenom möjlighet till anslutning mellan praktiskt taget alla ändpunkter på internet, oberoende av vilken nätteknik och terminalutrustning som används. Av artikelns andra punkt framgår att överenskommelser mellan en leverantör och en slutanvändare om t.ex. pris, datavolymer och datahastighet inte får begränsa slutanvändarens rättigheter som anges i punkt 1.

I artikelns tredje punkt föreskrivs att leverantörer av internetanslutningstjänster ska behandla all trafik likvärdigt och under vilka förutsättningar en sådan leverantör får tillämpa trafikstyrningsåtgärder. I punktens andra stycke anges att en leverantör får genomföra rimliga trafikstyrningsåtgärder samt vad som krävs för att sådan åtgärd ska anses vara rimlig. Det anges att rimliga åtgärder ska vara öppna, icke-diskriminerande och proportionella och inte grundas på kommersiella överväganden utan på objektivet sett skilda krav på tjänstens tekniska kvalitet för specifika kategorier av trafik. Av punktens tredje stycke framgår att leverantören i vissa fall kan få tillämpa

trafikstyrningsåtgärder som går utöver vad som anges i andra stycket. Som exempel på sådana mer långtgående trafikstyrningsåtgärder anges i artikeln att ”blockera, sakta ned, ändra, begränsa, störa, försämra eller diskriminera specifikt innehåll, specifika applikationer eller tjänster eller specifika kategorier av dessa”. Av punktens tredje stycke framgår vidare att sådana mer långtgående trafikstyrningsåtgärder endast är tillåtna om det är nödvändigt för att följa unionens lagstiftningsakter eller med unionsrätten förenlig nationell lagstiftning, för att bevara robustheten och säkerheten i nätet, eller för att förhindra en överbelastning av nätet.

Det finns ingen uttrycklig definition av begreppet ”trafikstyrningsåtgärd” i TSM-förordningen men i artikel 3.3 ställs krav på likvärdig behandling av trafik. I artikel 3.3 tredje stycket finns vidare exempel på trafikstyrningsåtgärder, dvs. att blockera, sakta ned, ändra, begränsa, störa, försämra eller diskriminera specifikt innehåll, applikationer eller tjänster. I beaktandesats 3 till TSM-förordningen nämns särskilt åtgärderna att blockera och sakta ned. Förvaltningsrätten gör bedömningen att den tekniska åtgärd som Telia vidtar inom ramen för de aktuella erbjudandena när slutanvändaren har förbrukat sin avtalade datavolym är en trafikstyrningsåtgärd som därmed omfattas av artikel 3.3 i TSM-förordningen. Trafikstyrningsåtgärden sker när slutanvändaren endast ges tillgång till vissa applikationer och tjänster på internet, men hindras att få tillgång till övriga. Telia blockerar härigenom vissa tjänster och applikationer och behandlar därmed inte trafiken lika.

Det har inte framkommit annat än att åtgärden grundas på kommersiella överväganden och inte på objektivet sett skilda krav på tjänstens tekniska kvalitet för specifika kategorier av trafik. Telia har inte heller gjort gällande att åtgärden är en rimlig trafikstyrningsåtgärd. Telias trafikstyrningsåtgärd kan således inte anses vara en sådan rimlig trafikstyrningsåtgärd som kan vara tillåten enligt artikel 3.3 andra stycket. Blockeringen av tjänster/applikationer på internet utgör i stället en sådan mer långtgående trafik-

styrningsåtgärd, vars tillåtlighet ska prövas utifrån vad som anges i artikelns tredje stycke. Telia har inte gjort gällande att den trafikstyrning som bolaget vidtar inom ramen för de aktuella erbjudandena beror på någon sådan omständighet som, enligt artikelns tredje stycke, kan utgöra skäl för att tillämpa en mer långtgående trafikstyrning. De aktuella erbjudandena får således anses innefatta trafikstyrningsåtgärder som inte är förenliga med artikel 3.3 i TSM-förordningen. Denna slutsats vinner även stöd i vad som anges i riktlinjer framtagna av samarbetsorganisationen för EU:s nationella regleringsmyndigheter på området (Body of European Regulators of Electronic Communications). Även om riktlinjerna inte är rättsligt bindande kan de, enligt domstolens mening, ändå ge vägledning i fråga om en åtgärd är förenlig med TSM-förordningen (jfr även beaktandesats 19 till TSM-förordningen).

Förvaltningsrätten konstaterar att den trafikstyrning som Telia vidtar inom ramen för erbjudandena Sociala och Lyssna i princip innebär samma form av trafikstyrning (blockering av vissa tjänster/applikationer). Det saknas därmed skäl att bedöma den trafikstyrning som sker inom respektive erbjudande på olika sätt.

Kan Telias åtgärder ändå vara förenliga med TSM-förordningen?

Även om Sociala och Lyssna skulle anses innefatta trafikstyrningsåtgärder enligt artikel 3.3 i TSM-förordningen menar Telia att de aktuella erbjudandena under alla förhållanden inte kan anses stå i strid med de skyldigheter som anges i TSM-förordningen. Telia menar att så är fallet eftersom erbjudandena (i) inte innefattar någon diskriminering, (ii) inte utgör något agerande i strid med kravet på likabehandling, (iii) inte innebär någon begränsning av slutanvändarnas valmöjligheter och (iv) inte inrymmer några risker för skadliga effekter. Telia menar vidare att det inte, med hänsyn till lagens syften, kan anses vara en proportionell och rimlig åtgärd att kategoriskt förbjuda samtliga erbjudanden som möjliggör tillgång till tjänster via internet

efter att en viss avtalad datavolymer är förbrukad. Enligt Telia kan det inte ha varit EU-lagstiftarens avsikt att TSM-förordningen ska tolkas och tillämpas på det sätt som PTS gjort.

Telia synes mena att en samlad bedömning ska göras av om erbjudandena står i strid med de skyldigheter som anges i TSM-förordningen. Förvaltningsrätten anser dock att det som ska prövas i målet inte är om erbjudandena i sin helhet står i strid med TSM-förordningen, utan att det som är föremål för prövning i målet är om de trafikstyrningsåtgärder som Telia vidtar inom ramen för erbjudandena är förenliga med TSM-förordningen.

Av artikel 3.2 i TSM-förordningen framgår att leverantörer av internetanslutningstjänster och slutanvändare under vissa förutsättningar har rätt att ingå avtal om t.ex. pris, datavolymer och datahastighet. Enligt förvaltningsrättens mening medger artikeln dock inte möjlighet att genom avtal frångå vad som anges om otillåtna trafikstyrningsåtgärder i artikel 3.3. En sådan möjlighet skulle också kunna ifrågasättas utifrån syftet med TSM-förordningen om att skydda slutanvändare och samtidigt garantera att internetns ekosystem fortsätter att fungera som en motor för innovation (beaktandesats 1 till TSM-förordningen). Det förhållande att en slutanvändare har valt att ingå ett avtal som medför sådana åtgärder påverkar därför inte bedömningen av om en trafikstyrningsåtgärd är förenlig med TSM-förordningen eller inte.

Under föregående rubrik har förvaltningsrätten bedömt att Telia inom ramen för de aktuella erbjudandena vidtar sådana trafikstyrningsåtgärder som beskrivs i artikel 3.3 tredje stycket i TSM-förordningen. För att en sådan trafikstyrning ska vara tillåten krävs att åtgärden är nödvändig med hänvisning till något av de tre undantag som finns uppräknade i artikelns tredje stycke. I beaktandesats 11 till TSM-förordningen anges att dessa undantag bör vara föremål för strikta tolknings- och proportionalitetskrav. Vidare anges att

specifikt innehåll, specifika applikationer och tjänster såväl som specifika kategorier av dessa bör skyddas från blockering eller andra restriktiva åtgärder som inte omfattas av de motiverade undantagen på grund av de negativa effekterna som detta kan få på slutanvändarnas val och på innovation. EU-lagstiftaren har således ansett att trafikstyrningsåtgärder i sig kan medföra negativa effekter på slutanvändarnas val och på innovation och att detta i synnerhet gäller blockering och andra restriktiva åtgärder. Förvaltningsrätten finner bl.a. mot bakgrund av vad som anges i beaktandesats 11 att PTS beslut inte kan anses vara oproportionerligt eller att beslutet strider mot syftet med TSM-förordningen. Vad Telia har anfört om att slutanvändares tillgång till vissa applikationer avseende smarta hem, larmtjänster och personlig säkerhet skulle kunna påverkas föranleder ingen annan bedömning. Förvaltningsrätten finner inte heller i övrigt vid en sammantagen bedömning att PTS tolkning och tillämpning av förordningen strider mot LEK, TSM-förordningen eller unionsrätten i övrigt.

Har PTS vidtagit erforderlig utredning?

Telia har i målet även gjort gällande att det överklagade beslutet ska upphävas eftersom PTS inte har vidtagit en erforderlig utredning och analys inför det ställningstagande som myndigheten har gjort inom ramen för sitt beslut. Telia har i denna fråga bl.a. hänvisat till beaktandesats 7 till TSM-förordningen där det bl.a. anges att tillsynsmyndigheter ”bör ges befogenhet att ingripa mot överenskommelser eller affärsmetoder som på grund av sin omfattning leder till situationer där slutanvändarens val i praktiken begränsas väsentligt.” Det som anges i beaktandesats 7 avser dock, enligt domstolens uppfattning, regleringen i artikel 3.2 i TSM-förordningen och inte artikel 3.3. Vad gäller PTS tillsyn finns allmänna bestämmelser i artikel 5 i TSM-förordningen. Det går inte av vare sig artikel 3.3 eller artikel 5 att utläsa att PTS tillsyn vad gäller trafikstyrningsåtgärder skulle vara begränsad enligt vad som anges i beaktandesats 7. PTS kan därför inte anses ha haft

någon skyldighet att beakta vad som anges i beaktandesats 7 vid sin prövning av om de i målet aktuella trafikstyrningsåtgärderna är förenliga med artikel 3.3 i TSM-förordningen.

Telia menar vidare att PTS inte har vidtagit vederbörlig utredning av huruvida Sociala och/eller Lyssna i relevanta delar överhuvudtaget kan klassificeras som otillåtna trafikstyrningsåtgärder enligt TSM-förordningen. Bolaget anser att PTS haft att pröva de aktuella erbjudandena individuellt och att det t.ex. måste beaktas att erbjudandet Lyssna kräver en särskild beställning och att slutanvändaren betalar en separat avgift. Som anges ovan har förvaltningsrätten funnit att PTS inte prövat erbjudandena i sin helhet utan enbart frågan om den trafikstyrningsåtgärd som Telia vidtar inom ramen för erbjudandena är förenlig med TSM-förordningen. Förvaltningsrätten har dessutom, i likhet med PTS, funnit att det saknas skäl att bedöma den trafikstyrning som sker inom respektive erbjudande på olika sätt. Förvaltningsrätten anser därför att PTS inte heller i dessa delar har brustit i sin prövning.

Telia har vidare gjort gällande att PTS borde ha företagit en utredning som utvisar om erbjudandena har skadliga effekter på konkurrensen, påtagligt begränsar slutanvändarnas rättigheter, hindrar utveckling av ny teknik eller nya produkter och varor, och/eller negativt påverkar tillgängligheten och kvaliteten hos den öppna internetanslutningstjänsten. Förvaltningsrätten finner dock inte att det av TSM-förordningen går att utläsa att någon sådan bedömning behöver göras vid prövningen av om en trafikstyrningsåtgärd är förenlig med artikel 3.3 eller inte.

Telia menar vidare att PTS prövning saknar en proportionalitetsbedömning och strider mot principen om god förvaltning. Telia anser även att PTS inte har uppfyllt sin motiveringsskyldighet. Förvaltningsrätten finner inte att det i målet framkommit annat än att föreläggandet har varit nödvändigt för att

förmå Telia att efterleva de skyldigheter som framgår av artikel 3.3 i TSM-förordningen. Enligt förvaltningsrättens mening kan föreläggandet därmed inte anses ha utfärdats i strid med proportionalitetsprincipen. Det kan inte heller på annat sätt anses strida mot grunderna för god förvaltning. Förvaltningsrätten finner inte heller att PTS har brustit i sin motiveringsskyldighet eller brutit mot någon annan EU-rättslig princip. Det saknas således skäl för att upphäva beslutet med hänvisning till att PTS brustit i sin utredning.

Sammanfattning

Förvaltningsrätten gör bedömningen att den tekniska åtgärd som Telia vidtar inom ramen för de aktuella erbjudandena när slutanvändaren har förbrukat sin avtalade datavolym är en sådan trafikstyrningsåtgärd som inte är tillåten enligt artikel 3.3 i TSM-förordningen. Trafikstyrningsåtgärden sker när slutanvändaren endast ges tillgång till vissa applikationer och tjänster på internet, men blockeras att få tillgång till övriga. Förvaltningsrätten anser att PTS beslut är riktigt och att det saknas skäl för att upphäva beslutet helt eller delvis. Överklagandet ska därför avslås i sin helhet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (FR-03).

Marcus Edelgård

Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Karin Heneryd, Andréi Ignat (skiljaktig) och Bo-Göran Liljeqvist deltagit. Carina Westin har varit föredragande.

Nämndemannen Andréi Ignats skiljaktiga mening. Jag anser att Telia inte vidtar några åtgärder som bryter mot artikel 3.3 i TSM-förordningen och att PTS beslut är oproportionerligt. Överklagandet ska därför bifallas.

Hur man överklagar

FR-03

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från beslutets datum.

Hur räknar vi ut tiden?

Sista dagen för överklagande är exakt 3 veckor från den veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen för överklagande är en helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Så här gör du

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att kammarrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.